

Kontrollkäik Kodakondsus- ja Migratsiooniameti väljasaatmiskeskusesse

Asi nr 7-7/070123

(1) Õiguskantsler ja tema nõunikud käisid seoses õiguskantslerile esitatud avaldustes korduvalt tõstatatud probleemide tõttu 04.04.2007 ja 04.05.2007 kontrollkäikudel Kodakondsus- ja Migratsiooniameti (edaspidi KMA) väljasaatmiskeskuses.

Väljasaatmiskeskus on Siseministeeriumi valitsemisalasse kuuluva KMA struktuuriüksus, asukohaga Harkus.

23.02.2007 seisuga viibis väljasaatmiskeskuses 10 väljasaadetavat (9 meest, 1 naine).

Õiguskantsler korraldas kontrollkäigu väljasaatmiskeskusesse ka 2004. aastal, mil tõstas mitmed probleemid ja esitas ettepanekud väljasaadetavate kinnipidamise tingimuste muutmiseks.

(2) Õiguskantsler kontrollis, kas väljasaatmiskeskuses kinnipidamisel on väljasaadetavate õigused tagatud ning kas rakendatavad piirangud on vajalikud ja mõõdupärased.

(3.1) Kontrollimisel selgus, et üheks peamiseks probleemiks on väljasaatmiskeskuses viibimise väga pikk aeg ning sellega kaasnevad küsimused.

Vastavalt väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse (edaspidi VSS) § 23 lõikele 1 kehtib üldpõhimõte – kui väljasaatmist ei ole võimalik lõpule viia seaduses sätestatud tähtaja jooksul, paigutatakse väljasaadetav väljasaatmist taotlenud või väljasaatmist täideviiva valitsusasutuse taotlusel halduskohtuniku loal väljasaatmiskeskusesse kuni väljasaatmiseni, kuid **mitte kauemaks kui kaheks kuuks**.

VSS § 25 kohaselt võib juhul, kui väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaja jooksul ei ole võimalik väljasaatmist täide viia, pikendada halduskohus selleks pädeva KMA ametniku taotlusel väljasaadetava väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaega kuni kahe kuu kaupa kuni väljasaatmise täideviimiseni või välismaalase vabastamiseni VSS § 24 lõike 2 või 3 järgi.

Nimetatud õigusnormide kohaselt on väljasaatmiskeskusesse paigutamine eelduslikult lühiajaline.

Õiguskantsleri hinnangul ei vasta aga sellele üldpõhimõttele olukord väljasaatmiskeskuses, kus väljasaadetavad viibivad/on viibinud aastaid.

VSS § 25 kohaselt võib kohus väljasaatmiskeskuses viibimise pikendamist lubada lõputult, kusjuures tegemist on täielikult kohtuniku kaalutusotsusega ilma siduvate materiaalõiguslike tingimusteta (v.a põhiseadus).

Antud kontekstis võib välja tuua Riigikohtu 16.10.2006 otsuse nr 3-3-1-53-06 punkti 13, milles kohus sedastas: "Haldusasjas nr [3-3-1-6-06](#) käsitles kolleegium läbi inimväarikuse sellise kinnipeetava väljasaatmiskeskusesse paigutamist, kelle väljasaatmine on perspektiivitu. Kolleegium märgib, et ilma väljasaatmise perspektiivita isiku kinnipidamist väljasaatmiskeskuses saab ja tuleb hinnata ka läbi Põhiseaduse § 20 lg 2 p 4 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 5.1(f), mis otsesõnu tagavad igapäevase füüsilise vabaduse kaitse meelavaldisel kinnipidamise eest riigist väljasaatmise eesmärgil."

Eesti õigusega võrreldes sätestab nt Läti Immigratsiooniseaduse (Immigration Law) § 54 lõige 4 sõnaselgelt, et kogu kinnipidamise aeg (koos pikendamistega) ei või ületada 20 kuud.¹

Ettevaatavalt viitas õiguskantsler ka Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2005/0167 eelnõule „Ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel” (KOM(2005)0391 – C6-0266/2005 – 2005/0167(COD)).² Direktiivi eelnõu artikli 14 kohaselt on liikmesriigis lubatud väljasaadetava nn ajutine vahistamine, mis kuulub kohtulikule läbivaatamisele vähemalt kord kuus (lõige 3) ning mida võivad kohtud pikendada maksimaalselt kuue kuuni (lõige 4).³ Sama artikkel kehtestab lisaks kohustuslikule kohtu osalusele ja tähtajale ka materiaalõigusliku aluse ajutise vahistamise rakendamiseks, milleks on: „Kui on põhjust arvata, et on olemas põgenemise oht, ja kui leebemate sunnimeetmete võtmine, nagu korrapärane aruandlus ametiasutustele, tagasimakse tasumine, dokumentide üleandmine või kohustus viibida kindlaksmääratud elukohas või muud meetmed, ei ole selle ohu vältimiseks piisav, hoiavad liikmesriigid sellist kolmanda riigi kodanikku, kelle suhtes kehtib väljasaatmiskorraldus või tagasisaatmisotsus, ajutiselt vahi all.”

Õiguskantsleri hinnangul on eelnõu menetlemisel aimatav soov kehtestada liikmesriigi jaoks teatud materiaalõiguslikud tingimused väljasaadetava kinnipidamise otsuse tegemiseks ja pikendamiseks ning põhimõtte, et kinnipidamine saab ja võib olla **ajutine**.

Kuigi direktiivid ei ole liikmesriigi jaoks üldjuhul otsekohalduva õigusjõuga, pidas õiguskantsler oluliseks arvestada Euroopa Kohtu pretsedendiõigusega, mille kohaselt võib liikmesriigis kehtivate seaduste tõlgendamisel tugineda ellurakendamata direktiivile, kui on tegemist üksikisikutega. Riiklikelt kohtutelt nõutakse riigis kehtivate sätete tõlgendamist võimalikult suurel määral direktiivide sõnastuse ja eesmärgi valguses, et saavutada tulemus, mida direktiivi puhul silmas peeti. Kuna inimese kinnipidamine väljasaatmiskeskuses riivab väga intensiivselt tema inimõiguste kasutamist, siis ei saa välistada võimalust, et kõnealuse direktiivi väga selgelt sätestatud norm võiks olla peale jõustumist teatud tingimustel otsekohalduv.

Eeltoodud seisukohtade jätkuks sedastas õiguskantsler, et täna rakendatakse ja kohaldatakse Eestis tegelikult väga pikka aega väljasaatmiskeskuses viibijatele lühiajaliseks viibimiseks mõeldud meetmeid ja tingimusi.

¹ Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.ttc.lv/index.php?skip=120&itid=likumi&id=10&tid=50&l=EN>. Seisuga 12.06.2007.

² Kättesaadav arvutivõrgus: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/et/com/2005/com2005_0391et01.doc. Andmed seisuga 13.06.2007.

³ 04.04.2007 arutelul tehti muudatusettepanek kehtestada tähtajaks lausa 3 kuud.

Sellest tõdemusest lähtuvalt pidas õiguskantsler vajalikuks, et riik kaaluks teatud muudatuste tegemist väljasaadetavate majutamisel ja viibimisel väljasaatmiskeskuses. Nii näiteks võivad pooltunnised kokkusaamised olla põhjendatud lühiajalisel väljasaatmiskeskuses viibimisel, pikaajalisel viibimisel on nende mõõdupärasus aga kaheldav.

Õiguskantsler esitas võrdluse vanglaga ning leidis, et pikaajalisel viibimisel väljasaatmiskeskuses ei tohi tingimused olla reeglina rangemad kui vanglas. Põhjendatud erisused on muidugi vajalikud.

(3.2) Kontrollimisel selgus, et endiselt esineb väljasaatmiskeskuses probleeme ravi korraldamisel.

Peale õiguskantsleri 2004. a kontrollkäigu läbiviimist tegi ta ravi korraldamise kohta m.h järgmised ettepanekud:

- Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (Committee for the Prevention of Torture, edaspidi CPT) soovist tulenevalt peaks väljasaatmiskeskuses pidevalt kohal olema erialaselt kvalifitseeritud meditsiiniõde;
- väljasaatmiskeskuses viibijatele on äärmiselt oluline psühhiaatri ja psühholoogi teenuse kättesaadavus;
- tagatud peab olema juurdepääs hambaravile, günekoloogile jm eriarstiteenusele.

04.04.2007 kontrollkäigul oli õiguskantsleril hea meel näha, et valdavalt on tema ettepanekud täidetud.

Siiski juhtis õiguskantsler tähelepanu mõningatele puudustele.

(3.2.1) Pidevalt kohalviibiva õendusabi puudumine

PS § 28 sätestab igapäevase õiguse tervise kaitsele. Tegu on riigi positiivse tegutsemiskohustusega luua kõik tingimused selleks, et tervishoiuteenused oleksid kõigile tegelikult kättesaadavad.

Kontrollkäigul sai teatavaks, et endiselt ei ole väljasaatmiskeskuses tagatud alalise õendusabi olemasolu. Õiguskantsleri hinnangul on oluline, et mistahes tervishoiuteenust osutaks erialast ettevalmistust omav meditsiinitöötaja, mitte aga väljasaatmiskeskuse töötajad (KMA ametnikud ja turvafirma töötajad). Kõne alla tulevad nii ravimite koguste määramine, väljasaadetavale üle andmine, vajadusel ka konkreetse arstiabi osutamine, tervise andmeid sisaldavate dokumentide koostamine ja kaitse jm.

Väljasaatmiskeskuse juhataja selgitas, et alates 2004. aastast on püütud leida alaliselt kohalviibivat õendusabiteenust, kuid kuna keegi ei soovi tervishoiuteenust pakkuda, on kõik katsed luhtunud. Teenuse puhul ei ole küsimus rahas ega töötingimustes, vaid just tervishoiuteenuse osutajate tahtmatuses väljasaatmiskeskusesse tööle tulla.

Tervishoiuteenuste korraldamise seadus (edaspidi TTKS) sätestab õendusabi osutamise võimaluse kas koos pere-, eri- või hambaarstiga või iseseisvalt.

TTKS § 24 sätestab:

"§ 24. Õendusabi mõiste

(1) Õendusabi on ambulatoorne või statsionaarne tervishoiuteenus, mida osutavad õde ja ämmaemand koos pere-, eri- või hambaarstiga või iseseisvalt.

[...]

§ 25. Õendusabi iseseisev osutamine

(1) Iseseisvalt võib õendusabi osutada sellekohase tegevusloaga äriühing, sihtasutus või füüsilisest isikust ettevõtja.

[...]"

Eestis väljakujunenud praktikas tegutsesidki väga paljud õendusabi osutajad eraõiguslikus vormis ning õendusabi osutajal puudub sundus teatud kindlas kohas tegutseda.

Õiguskantsler asus väljasaatmiskeskuse kontrollkäigu järel seisukohale, et riigi tervishoiu korraldamise poliitiline valik (õendusabi teenus kui riigi tegevus või kui eraettevõtte) ei tohi tähendada arstiabi kättesaadavuse vähenemist või isegi võimatust. Olenemata tervishoiuteenuse osutajate tegutsemise õiguslikust vormist peab tervishoiuteenus olema tagatud vastavalt vajadusele, mitte aga teenuse osutaja subjektiivsetest soovidest lähtuvalt.

Tervishoiuteenuse osutamise näol ei ole tegu mistahes tsiviilõiguslikus vormis tegutseva eraettevõttega, vaid olemuslikult riigile kuuluva põhiseadusliku tervise kaitse kohustuse täitmisega (PS § 28).

Õiguskantsler pöördus märgukirjaga täiendavalt ka sotsiaalministri poole.

(3.2.2) Isiku- ja terviseandmetega dokumentide hoid arstikabinetis

Vastavalt isikuandmete kaitse seadusele on andmed inimese terviseseisundi kohta delikaatsed, mille töötlemisele on vastavalt §-le 5 esitatud (kogumine, salvestamine, korrastamine, säilitamine, muutmine, juurdepääsu võimaldamine, päringute teostamine, väljavõtete tegemine, kasutamine, edastamine, riskasutamine, ühendamise, sulgemine, kustutamine või hävitamine või mitu eeltoodud toimingut, sõltumata toimingute teostamise viisist või kasutatavatest vahenditest) ranged turvanõuded nende tahtmatu või volitamata muutmise, avalikuks tuleku või hävimise kaitseks.

Kontrollkäigul ilmsel, et arstikabinetis hoitakse toimikuid väljasaadetavate tervise seisundi kohta küll arstikabinetis, kuid lukustamata sahtlis.

Juhend delikaatsete isikuandmete töötlemise registreerimiseks on kättesaadav Andmekaitseinspeksiooni interneti veebilehel (<http://www.dp.gov.ee/index.php?id=199>), kus on esitatud täpsed nõuded kabinetidele (aknad, ukseid, sahtlite lukustamine), inimestele andmete juurdepääsul (eelnev delikaatsete isikuandmete töötlemise õiguse registreerimine), dokumentide hoidmisele ja hävitamisele jm.

Õiguskantsler leidis, et kehtiv dokumentide hoidmise praktika väljasaatmiskeskuses ei ole täielikult isikuandmete kaitse seaduse nõuetega kooskõlas ning tegi ettepaneku andmete paremaks kaitsmiseks tingimusi muuta.

(3.2.3) Ravimite hoid arstikabinetis

Kontrollkäigul täheldas õiguskantsler, et arstikabinetis asusid ravimid küll lukustatud kapis, kuid kapil olid võtmed ees ning töötajate toas asusid erinevad ravimid (s.h anti-depressandid) vabalt laua peal.

Vastavalt ravimiseaduse § 3 lõikele 3 kohaldatakse seaduses sisalduvaid ravimite käitlemise nõudeid, s.h järelevalvet m.h valitsusasutustele niivõrd, kuivõrd asutuse kohta käivatest õigusaktidest ei tulene teisiti. Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus erisusi ravimiseaduse nõuetest ei sisalda, mistõttu on väljasaatmiskeskusele kohustuslikud ravimiseaduses ja selle alusel kehtestatud nõuded.

Nõuded ravimite säilitamisele on kehtestatud sotsiaalministri 17.02.2005 määrusega nr 19 "Ravimite säilitamise ja transportimise tingimused ja kord".

Õiguskantsler tegi ettepaneku tagada, et ravimite säilitamine ja väljasaadetavatele väljastamine toimuks nõuetekohaselt.

Ka antud probleemi võiks lahendada püsivalt väljasaatmiskeskuses viibiv meditsiiniõde, mil oleksid kõik ravimid ühes kohas ja ühe pädeva inimese vastutusalas.

(3.2.4) Väljasaatmiskeskusesse paigutamisel läbiviidav tervisekontroll

Arvestades väljasaatmiskeskuse päevakava ja sisekorraeeskirja piiranguid, on väljasaadetavatel õigus väljasaatmiskeskuses ja selle territooriumil õues vabalt liikuda ning omavahel suhelda.

Väljasaatmiskeskusesse paigutatud isikutele tehakse ettepanek läbida HIV-i, süüfilise, hepatiidi ning tuberkuloosi kontroll. Õiguskantsleri hinnangul on tervise seisundi, s.h nakkushaiguste kontroll nakkuste leviku ärahoidmiseks väljasaatmiskeskusesse vastuvõtmisel vajalik.

Kuna kohustusliku nakkushaiguste kontrolli läbiviimisel riivatakse väga intensiivselt isiku enesemääramisõigust ning eraelupuutumatus, mille riiveks on vajalik seadusliku aluse olemasolu. Seetõttu on õiguskantsleri ettepaneku täitmiseks vajalik täiendada väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadust (vrld vangistuseseaduses on sõnaselgelt kehtestatud vanglasse vastuvõtmisel tervisekontrolli läbimine).

Õiguskantsler tegi ettepaneku KMA peadirektorile konsulteerida antud küsimuses siseministriga ning vajadusel teha ettepanek seaduse muudatuse algatamiseks.

(3.3) Kontrollimisel tõusetusid mitmed probleemid toitlustamisel.

Juba õiguskantsleri 2004. a kontrollkäigul tõusetus küsimus piisavast ja kvaliteetsest toitlustamisest väljasaatmiskeskuses, mil kontrollkäigu lõppedes tehti järgmised ettepanekud:

- arvestada tuleb väljasaatmiskeskuses viibijate toitumisharjumuste ja -tavade⁴ ning
- arvestada tuleb väljasaadetavate tervislikust seisundist tulenevate erivajadustega.

Vestluses väljasaadetavatega 04.04.2007 märkisid väljasaadetavad, et üldiselt on toitlustamine peale 2004. aasta kontrollkäiku paranenud, toitlustamisel lähtutakse teatud ulatuses inimese

⁴ See on ühtlasi ka CPT soovitus.

usulistest tõekspidamistest ja arvestatakse taimetoitlase soove. Siiski pidasid väljasaadetavad tehtud muudatusi ebapiisavaks ning nende võimalusi ise toiduaineid osta ülemäära piiratuks. Nii tõusetus nt küsimus menüüs piima alternatiivina keefiri võimaldamisest ning võimatusest ise oma rahalistest vahendite eest osta muid toiduaineid.

Väljasaatmiskeskuse sisekorraeeskirja § 36 lõike 3 alusel võivad väljasaadetavad osta m.h mitte kergesti riknevaid toiduaineid.

Õiguskantsler tõstatas küsimuse külmkapi kasutamise võimalusest. Võrdluseks tõi ta näite vanglatest, kus kinnipeetavatel on õigus külmkappi oma toiduainete säilitamiseks kasutada.

Kuna väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse idee kohaselt viibib väljasaadetav väljasaatmiskeskuses väga lühikest aega, siis võib mõista külmkapi olemasolu mittevajalikkust. Samas rõhutas õiguskantsler, et antud näide ilmestab selgelt, et olukorras, kus väljasaatmiskeskuses viibimine ei vasta kirjeldatud mõttele, võib lühiajaliseks viibimiseks ettenähtud lahenduste kohaldamine osutada inimeste jaoks ebaproportsionaalseks ja mittekohaseks.

Kokkuvõtvalt leidis õiguskantsler, et väljasaatmiskeskuses tuleks toitlustamise korraldamisel:

- arvestada toidukava koostamisel võimalusel ja mõistlikus ulatuses väljasaadetavate soove (nt piima ja keefiri valik);
- olukorras, kus väljasaatmine ei ole lühiajalises perspektiivis täidetav, võimaldada väljasaadetavatel kasutada külmkappi.

(3.4) Kontrollimisel ilmnisid probleemid majutamisel ning elamis- ja kinnipidamistingimustes

04.04.2007 õiguskantsleri vastuvõtul käinud väljasaadetavad tõid välja:

- väljasaatmiskeskuse päevakava liiga ülemäärasuse öörahu ajal (liikumise ja suhtlemise võimatus 22.00 kuni 8.30)⁵ ning
- vajaduse eraldi suitsetamisruumi järgi. Märgitakse, et õhtune, öine ja hommikune aeg, mil neil ei ole võimalik suitsetada, muudab inimesed närviliseks ja kergesti erutuvaks.

Vastavalt PS §-le 11 peab riik tagama, et mistahes kehtestatud piirang oleks eesmärgi saavutamiseks sobiv, vajalik ja mõõdukas.

Piirangute eesmärk, tagada väljasaatmiskeskuses kord, on küll mõistetav, kuid siiski pidas õiguskantsler kehtivat ajalist liikumispiirangut liiga jäigaks. Väljasaadetavate kinnipidamise tingimused väljasaatmiskeskuses ei tohi olla ülemäärased ega inimväärikust alandavad; vastupidisel juhul on tegu ebainimliku kohtlemisega.

Teise asjaoluna nimetatud suitsuruumi olemasolu ei ole iseenesest küll primaarne ja esmatähtis, kuid teisalt võiks haldusorgan inimeste subjektiivsete soovide täitmisele mõistlikus ulatuses võimalusel vastu tulla.

⁵ Väljasaatmiskeskuse sisekorraeeskirja § 16 lg 2.

Õiguskantsler märkis, et suitsetamise võimaluse olemasolu ka muul ajal võib aidata kaasa väljasaadetavate olukorra leevendamisele ning ehk kaudselt mõjutada ka korra püsimist väljasaatmiskeskuses.

(3.5) Kontrollkäigul ilmnedid probleemid seoses haldusülesande (korra tagamine) üleandmisega turvaettevõttele

Mitmes õiguskantslerile esitatud avaldustes kirjeldati turvafirma töötajate ülemäärase jõu kasutamist. Nii kirjalikest avaldustest kui ka vestlustest väljasaadetavatega tajus õiguskantsler negatiivset ja tõrjuvat suhtumist turvatöötajatesse ning vastupidiselt pigem head ja aktsepteerivat suhtumist väljasaatmiskeskuse ametnike korraldustesse.

Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadusest⁶ ja turvatöötajate tööjuhendist (12.12.2006 seisuga) tulenevalt on teatud juhtudel turvafirma töötajatel väljasaatmiskeskuse ametnikega võrdne pädevus, s.h pädevus intensiivselt riivata väljasaadetavate põhiõiguste ja -vabaduste kasutamist.

Vestlusest väljasaatmiskeskuse juhatajaga ilmned, et ametnikud ja turvafirma töötajad omavad erinevat ettevalmistust. Samuti ei toimu täiendusõpe kogu personalile samaaegselt, vaid ametnike koolituse ja ettevalmistuse tagab KMA ning turvatöötajate oma turvafirma.

Õiguskantsler leidis, et väga oluline on tagada turvafirma töötajate ja ametnike samaväärne väljaõpe.

Juhataja selgitas, et 2008. aastaks on kavas sõlmida uus haldusleping ning õiguskantsler tegi ettepaneku lepingu sõlmimisel arvestada nõudega, et väljasaatmiskeskuses töötavatel inimestel oleks ametnikega samaväärne väljaõpe.

(3.6) Kontrollimisel selgus, et väljasaadetavatel on probleeme seoses eesti keele kasutamisega ametlikus suhtluses.

Valdavalt esitavad väljasaadetavad väljasaatmiskeskusele ja ka õiguskantslerile avaldused oma emakeeles (enamasti vene keeles).

Väljasaatmiskeskus esitab oma kirjaliku vastuse väljasaadetava taotlusele eestikeelsena. Juhataja selgitas, et vajadusel esitatakse vastusest ka suuline tõlge väljasaadetavale mõistetavas keeles. Selline praktika on teadlik valik selleks, et ära hoida võõrkeelde tõlkimise mahu ebamõistlikku suurenemist, mis võiks takistada väljasaatmiskeskuse normaalset tegevust.

Õiguskantsler tegi oma tegevuspraktikale tuginedes ettepaneku praktikat muuta ning mõistlikkuse põhimõttest lähtuvalt tõlkida vastused väljasaadetavate avaldusele kirjalikus vormis keelde, millest nad aru saavad.

⁶ "§ 26²⁰. Väljasaatmiskeskuse ülesannete täitmine

(1) Väljasaatmiskeskuse ülesannete ja väljasaatmiskeskuse ametnike ülesannete täitmise võib Kodakondsus- ja Migratsiooniamet halduslepingu alusel üle anda. Üle anda ei tohi väljasaatmiskeskuse juhataja ülesandeid.

[...]

(4) Halduslepingu alusel üleantud ülesannetega kaasnevad käesolevas seaduses sätestatud õigused ja kohustused ning vastutus.

[...]"

Õiguskantsleri poole pöörduvad väga paljud eesti keelt mitterääkivad kinnipeetavad. Hea halduse tavast tulenevalt ei nõuta avalduste tõlget eesti keelde juhul, kui selle sisu on ametnike jaoks mõistetav. Juhul, kui avaldust menetlev ametnik ei mõista nt vene keelt, on võimalik lahendus, kus avalduse tõlgib majasiseselt mõni teine ametnik. Oma vastused esitab õiguskantsler nii eestikeelsena kui nt venekeelsena, mille tõlgib samuti keegi tema ametnikest.

Seni ei ole õiguskantsleri praktikas juhataja kirjeldatud olukorrast probleeme tekkinud.

Õiguskantsler kirjeldas varasemat analoogset kogemust oma praktikast. Nimelt 2006. aastal pöördus tema poole kinnipeetav, kes kirjeldas, et talle vangla antud dokumendid on eesti keeles, mida ta ei oska ning mistõttu ta ei saa dokumentidest aru (puudus tõlge vene keelde).

Antud avalduse uurimisel lähtus õiguskantsler hea halduse põhimõttest, mida kõik haldusorganid on oma igapäevatoos kohustatud järgima – eesmärgipärasus, lihtsus, kiirus, isikute kaasamine ja ärakuulamine, abivalmidus, erapooletus, avaliku võimu tegevuse läbipaistvus jne. Nimetatud hea halduse põhimõtted on olulised ka isikutega suhtlemise vormi ja viisi üle otsustamisel.

Keeleseaduse (edaspidi KeeleS) kohaselt on haldusorganile jäetud kaalutusõigus muukeelsete pöördumiste **vastuvõtmise** otsustamisel ("on õigus nõuda", "võib"). Isikule haldusorgani kirjaliku **vastamise** keele kohta keelseadus erinormi ette ei näe, sh vastamise tõlke osas (v. a KeeleS §-s 10 sätestatud vähemusrahvuse keeles vastamine eesti keele kõrval, millega kõnealusel juhul tegemist ei ole). Seega kehtib üldine eeldus, et vastused koostatakse eesti keeles.

Haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) § 4 reguleerib haldusorgani kaalutusõiguse teostamist. Viidatud sätte lõike 2 kohaselt tuleb kaalutusõigust teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve. HMS § 5 lõige 1 sätestab, et menetlustoimingu vormi ja muud haldusmenetluse üksikasjad määrab haldusorgan kaalutusõiguse alusel, kui seaduse või määrusega ei ole sätestatud teisiti. Lõike 2 järgi viiakse haldusmenetlus läbi eesmärgipäraselt ja efektiivselt, samuti võimalikult lihtsalt ja kiirelt, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele.

Õiguskantsler asus antud juhtumil seisukohale, et tulenevalt PS §-s 14 sätestatud hea halduse põhimõttest, mis kohustab haldusorganeid käituma kõige üldisemalt n.ö kodanikusõbralikult, ning eeltoodud haldusmenetluse seaduse kaalutusõiguse teostamist ja haldusmenetluse eesmärgipärasust reguleerivatest normidest, ei ole haldusorgan suhtlemises eesti keele kasuks valiku tegemisel täiesti vaba ning peab arvestama konkreetse juhtumi asjaolusid.

Kokkuvõtvalt asus õiguskantsler seisukohale, et:

1. õigusaktidest tulenevalt ei pea vangla vastu võtma võõrkeelseid avaldusi, taotlusi ja muid dokumente (olgu tegemist märgukirjaga, taotlusega, avaldusega vms). Ka ei kohusta õigusaktid vanglat tagama oma eestikeelsetele vastustele tõlget mingisse muusse keelde, kuid
2. kaalutusõiguse teostamise põhimõtetest ning hea halduse tavast tulenevalt peab vangla muukeelse märgukirja, selgitustaotluse, avalduse vms vastuvõtmisel ning oma vastusest vms dokumendist tõlke tegemise vajaduse hindamisel siiski arvestama selle esitamise asjaolusid kooskõlas kaalutusõiguse teostamise põhimõtetega. Haldusorgan

peab arvestama isiku eesti keelest arusaamisvõimet, samuti isiku majanduslikke võimalusi kasutada tõlgi abi dokumendi esitamiseks või vastuskirjast arusaamiseks. Määravat tähendust võib omada asjaolu, kui olulised isiku põhiõigused ja -vabadused on kaalul.

Oluline on ka rõhutada, et põhiõiguseid intensiivselt riivava dokumendi kirjaliku tõlke tagamine on oluline isiku kaebeõiguse seisukohalt. Dokumendist arusaamine võimaldab teha kaalutletud otsus, kas pöörduda vaideorgani või kohtu poole või mitte ning ilmselt aitab edasiselt vältida mitteamusaamisest tingitud arusaamatusi ja seeläbi ennetavalt vähendada nii asutuste kui kohtute töökoormust.

Õiguskantsler mõõnis, et tõlke igakordne tagamine toob kaasa olulise koormuse haldusorgani eelarvele ning et ka haldusorgani personalipoliitikat arvestades võib eesti keele kasutamine olla vajalik. Seetõttu võib vastuse tõlkimise kohustuse hindamisel lisaks eeltoodud kaalutlusele määravaks saada küsimus, millised ja kui olulised kinnipidamiskohas viibiva isiku õigused on kaalul. Mida olulisem on avalduse esitamine ja vangla vastuse sisuline mõistmine põhiõiguste ja -vabaduste kaitse seisukohalt, seda rangemalt tuleks suhtuda vastuvõtmisest keeldumisse ja haldusorganipoolsesse tõlke mittetegemisse.

Õiguskantsler leidis, et põhiõiguste piiramist ei saa õigustada pelgalt administratiivsete ja tehnilist laadi raskustega ning koormusega riigieelarvele.⁷ Nii on võimalik kasutada ka mitmeid avalduste ja üksikvastuste tõlkimise kulusid vähendavaid meetmeid, nt:

- võõrkeelsete õigusaktide (seaduse, sisekorraeeskirja) kättesaadavaks tegemine;
- kuna mitmed vastused on n.ö stampvastused standardolukordades, siis nn põhjade tõlkimine, mis vajaksid vaid täiendamist konkreetsest kaasusest lähtudes;
- pikemate vastuste osaline ja lihtsamate vastuste suuline tõlkimine;
- eelnev selekteerimine valdkondadest, mis igal juhul vajavad tõlkimist ning mis mitte jne.

Õiguskantsler asus seisukohale, et nimetatud põhimõtteid on võimalik rakendada ka väljasaatmiskeskuses. See lihtsustaks nii kontaktisikute tööd kui oleks ka oluline väljasaadetavate õiguste kaitse seisukohalt (s.h seisukohast, et väljasaadetaval puudub võimalus väljasaatmiskeskuses tööd teha ning tasu saada).

Tõlke küsimust on käsitletud ka Riigikohtu lahendites. Nt Riigikohtu 12.04.2007 määruse nr 3-3-1-3-07 punkti 12 asus kohus seisukohtadele: "[...] vanglas kinni peetavatel isikutel on dokumentide tõlkimise korraldamise võimalused väga piiratud. [...] Samas on kolleegiumi arvates asjas otsustava tähtsusega küsimus, kas [...] võis eeldada ja pidi eeldama, et temale on kohtumäärus tõlgitud õigesti või oli tal põhjust selles kahelda. [...] Arvestades, et varasemas haldusasjas oli [...] kohtumääruse vanglaametniku poolse ebaõige tõlke tõttu korra juba ekslikult vaidlustanud tema jaoks soodsa kohtulahendi, võis [...] tekkida põhjendatud kahtlus vanglaametnike pädevuses kohtudokumente temale õigesti tõlkida. Seetõttu peab kolleegium põhjendatuks [...] halduskohtule esitatud nõuet saata temale kohtumääruse tõlge vene keelde. Halduskohus oleks pidanud kohtumääruse vene keelde tõlkima."

⁷ Nt RKPJKo 21.01.2004, nr 3-4-1-7-03, p 39: "Ebavõrdset kohtlemist ei saa õigustada pelgalt administratiivsete ja tehnilist laadi raskustega. Ülemäärane koormus riigieelarvele on argument, mis on arvestatav sotsiaalabi ulatuse üle otsustamisel, kuid sellega ei saa õigustada puudustkannatavate inimeste ja perekondade ebavõrdset kohtlemist."

(3.7) Kontrollkäigul avastas õiguskantsler, et väljasaatmiskeskuse eraldusruumi ukse sees asuv pidevat järelevalvet võimaldav vaateava võimaldab jälgida ruumis asuvat WC-d.

Tulenevalt PS §-st 26 on igäühel õigus eraelu puutumatus, mille kaitsealasse kuuluvad eelkõige füüsiline ja vaimne puutumatus, isiku identiteet, intiimsfäär vm inimesega väga lähedalt seotud asjaolu. Füüsilist ja vaimset puutumatus võib muuhulgas riivata ka isiku jälgimine.⁸

Antud küsimusele on tähelepanu pööranud ka CPT oma soovitustes, milles leidis, et juhul kui isik peab ennast kergendama teiste kambrikaaslaste juuresolekul, siis see on ebainimlik.⁹

Õiguskantsler palus kaaluda võimalust muuta eraldusruumi sisustust, et paremini tagada väljasaadetava õigus eraelu austamisele. Ühe võimalusena võib kõne alla tulla nt hügieeninurgale madala barjääri ümber ehitamine.

(3.8) Kontrollkäigul tõstatisid väljasaadetavad kokkusaamiste ebamõistliku korralduse

Vastavalt VSS § 26¹⁰ lõikele 4 toimuvad kokkusaamised väljasaadetavaga väljasaatmiskeskuse sisekorraeeskirjadega ettenähtud korras, aegadel ja ruumides ning kokkusaamise kestuse määrab väljasaatmiskeskuse juhataja ja see ei või ületada kolme tundi.

Vastavalt väljasaatmiskeskuse sisekorraeeskirja §-le 23 toimuvad kokkusaamised teisipäeval ja neljapäeval kell 10.00 kuni 13.00 ja 14.00 kuni 16.00. Tegu on väljasaatmiskeskuse ametnike tööajaga ning võib järeldada, et aja valikul ei olnud aluseks mitte väljasaadetavate ja nendega kokkusaajate (kes samuti võivad töötada) soov, vaid just ametnike tööaeg.

04.04.2007 kontrollkäigul selgus, et väljasaadetava kokkusaamine väljaspool väljasaatmiskeskust viibivate isikutega on võimalik korraga pool tundi.

Erandiks on konsulaartöötajaga, kaitsjaga ja vaimulikuga kokkusaamine.

Õiguskantsler leidis, et antud küsimuse juures tuleb arvestada olemasolevat praktikat, kus väljasaadetavad viibivad väljasaatmiskeskuses mitte lühikest, vaid väga pikka aega. Kehtiv kokkusaamiste ajaline piirang ei pruugi vastata põhiseaduse mõttele.

Administratiivsed raskused ei saa õigustada nii intensiivset riivet inimõiguste kasutamisel ja inimväärika kinnipidamise tagamist. Väljasaadetavate ja nende kokkusaajate õigused tagaks paremini, kui kokkusaamine on võimalik ka nädalavahetustel (väljaspool tööaega) ja kauem kui 0,5 tundi korraga.

Õiguskantsler märkis veelkord, et tema hinnangul ei tohiks väljasaatmiskeskuses olla tingimused koormavamad kui vanglas, kus antud küsimuses on võimalikud nii lühiajalised kui ka pikaajalised kokkusaamised.

Inimõigused, s.h õigus era- ja perekonnaelule on olulised ning riik peab leidma tasakaalu õiguse piiramise ja saavutatava eesmärgi vahel. Kehtiv piirang võib olla vajalik ja kohane

⁸ U.Lõhmus. Kommentaarid §-le 26. – Justiitsministeerium. Eesti Vabariigi Põhiseadus, Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2002, § 26 komm 8-8.1.

⁹ Kätesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/est/2005-06-inf-eng.pdf> Andmed seisuga 26.04.2007.

lühiajalisel koosviibimisel väljasaatmiskeskuses, kuid ei pruugi seda olla väga pikaajalisel viibimisel.

Õiguskantsler palus muuta senist kokkusaamiste regulatsiooni.

(3.9) Kontrollkäigul avastasid õiguskantsleri nõunikud, et õiguskantsleri ja väljasaadetava usalduslik vestlus on täielikult kuuldav kõrvalruumi, kust toimub vestluse visuaalne jälgimine.

Õiguskantsler järeldas, et sarnaselt on kuuldavad ka kõik muud väljasaadetavate vestlused kokkusaamiste ruumis.

Õiguskantsler leidis, et antud kujul rikutakse väga tugevalt väljasaadetava ja temaga kokkusaamisel viibiva isiku usalduslikku teabesaladuse ja erasfääri õiguseid. Antud kujul on väljasaadetava ja temaga kokkusaava inimese privaatsus ja teabe kaitsus pelgalt näilisilluorne.

Õiguskantsler palus esimesel võimalusel muuta kokkusaamiste ruumi jälgimisruumist eraldavat klaasakent nii, et oleks tagatud väljasaadetava ja tema külalise õigused teabevahetusele ilma, et muudel isikutel oleks võimalik seda kuulda.

Erandlik võimalus teabe sisu jälitamiseks on õigustatud üksnes põhjendatud julgeolekuriski kahtluse korral.

(3.10) Kontrollimisel avastati mitmeid puudujääke väljasaatmiskeskuses väljasaadetavate informeerimiseks mõeldud materjalis "Väljasaadetava õigused ja kohustused"

(3.10.1) Väljasaadetava kohustusena on välja toodud, et ta: "on kohustatud ametniku korraldusel koristama väljasaatmiskeskuse territooriumi ja väljasaatmiskeskuses väljasaadetavate poolt üldkasutatavaid ruume ja asju.". Sellisel kujul nimetatakse väljasaadetava tööd kohustuslikuna.

Õiguskantsler märkis, et tema poole on korduvalt pöördunud väljasaadetavad ning avaldanud soovi väljasaatmiskeskuses tööd teha. Kõikide selliste taotluste puhul on ta nõustunud seadusandja kaalutlusega, et selline piirang ja põhimõte, mille kohaselt ei ole väljasaadetavatel õigus väljasaatmiskeskuses tööd teha, on vajalik ja põhiseadusega kooskõlas. Seaduse mõtteks on väljasaadetava väljasaatmiskeskuses töötamise lühike aeg, mistõttu ei ole töötamise võimaldamine vajalik.

Vastavalt PS §-le 3 teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Tegu on riigivõimu tegevuse seaduslikkuse nõudega. PS § 29 lõike 2 kohaselt ei tohi kedagi sundida tema vaba tahte vastaselt tööle, välja arvatud kaitseväeteenistus või selle asendusteenistus, tööd nakkushaiguse leviku tõkestamisel, loodusõnnetuse ja katastroofi korral ning töö, mida seaduse alusel ja korras peab tegema süüdimõistetud.

Juhul, kui inimene peab tegema tööd oma vaba tahte vastaselt, on tegu sund- või kohustusliku tööga. PS § 29 lõike 2 näol on tegu kvalifitseeritud seaduse reservatsiooniga põhiõigusega (kohustusega), mis kehtestab ammendava materiaaõigusliku loetelu juhtumitest, mil vaba tahte vastane töötamine on õiguspärane ja lubatav. PS § 29 lõikes 2 ettenähtud sundtöö ja kohustusliku töö keeld vastab Euroopa Inimõiguste ja Põhivabaduste kaitse konventsiooni

art. 4 lõikele 2, samuti Euroopa Sotsiaalharta art. 1 lõikele 2, Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakti art. 8 lõikele 3, samuti ILO konventsioonile nr. 105 sundtöö kaotamise kohta.

Kuigi siinkohal võiks tõstatada küsimuse nimetatud rahvusvahelistes õigusaktides sisalduvate põhiseaduses sätestatust ulatuslikumat riivet võimaldavate reservatsioonide (kodaniku loomulik kohustus, kinnipeetavate, s.h väljasaadetavate kohustamine tööle) kohaldamisest, saab õiguskantsleri hinnangul vastus olla ainult eitav. Eestis ei või inimõiguseid piirata rohkem, kui see on põhiseaduses eneses ette nähtud.

Riigi tegevuse seaduslikkuse nõue tähendab ühelt poolt, et riik (s.h iga ametnik) tohib põhiõigust ja -vabadust piirata ainult siis, kui teda volitab selleks seadus, ja teiselt poolt, et ükski õigusnorm (seadus, määrus, käskkiri vm) ei tohi olla vastuolus ühegi kõrgemal astmel oleva õigusnormiga. Kehtestades informatiivse ülevaate väljasaadetavate jaoks, ei tohi selles esitada selliseid piiranguid või kohustusi, mida väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus ega põhiseadus ei võimalda.

Küll on aga sellise töö tegemine teoreetiliselt võimalik vabal tahtel ja vastastikusel kokkuleppel kõiki tööõiguse nõudeid arvestades.

Õiguskantsler pidas oluliseks selle küsimuse juures märkida, et töötamise võimaldamise kontekstis ei pea ta silmas oma isikliku hügieeni ja kasutatava eluruumi eest hoolitsemist, mille nõudmine väljasaadetavatel on igati mõistlik ja õiguspärane.

Õiguskantsler leidis, et antud lühiülevaate dokumendis nimetatud kohustus ei ole põhiseadusega kooskõlas, mistõttu palus ta selle dokumendist välja jätta.

(3.10.2) Väljasaadetavate õiguste punktis 24 esitati informatsioon halduskohtusse pöördumiseks, viidates halduskohtumenetluse seadustiku § 9 lõikele 1.

Õiguskantsler tegi ettepaneku lisada loetellu halduskohtumenetluse seadustiku § 9 lõige 3, mis sätestab: "(3) Kohtueelse menetluse läbimisel võib halduskohtusse kaebuse esitada 30 päeva jooksul, arvates päevast, mil isikule tehti teatavaks otsus kohtueelses menetluses kaebuses sisalduva taotluse osalise või täieliku rahuldamata jätmise kohta."

(4) Õiguskantsler tegi kontrollkäigu tulemusena märgukirja KMA-le ja sotsiaalministrile.

- Punktis 3.1 kirjeldatud olukorra kohta selgitas KMA peadirektor, et väljasaadetavate väljasaatmiskeskuses kinnipidamise kestvus on iga väljasaadetava puhul erinev ja sõltub konkreetsetest asjaoludest. Juhul, kui väljasaadetav teeb koostööd KMA-ga ja aitab kaasa väljasaatmisele (näiteks dokumentide puudumisel esitab oma õiged isikuandmed), toimub väljasaatmismenetlus oluliselt kiiremini ja pikaajaline väljasaatmiskeskuses viibimine ei ole vajalik. Mõned kolmandad riigid nõuavad KMA-lt väljasaadetavate poolt erinevate anketide ja vormide täitmist ning allkirjastamist. Väljasaadetava omapoolse kaasabita on sellistesse riikidesse väljasaatmine oluliselt raskendatud. Sageli väljasaadetavad varjavad oma tegelikke isikuandmeid ja päritolu, seetõttu väljasaadetava väljasaatmiskeskusest vabastamine sõltub isiku enda tahtest ja koostöövamidusest.

Veel lisas peadirektor, et väljasaatmise kiirus ja efektiivsus sõltub suuresti ka suhetest vastuvõtva riigi välisesindusega Eestis – eriti ajamahukas on suhtlemine tingimustes, kus

vastuvõtva riigi välisesindus Eestis puudub ja pöörduakse Välisministeeriumi vahendusel Eestile lähima välisesinduse poole.

Oluline on peadirektori märkus selle kohta, et väljasaatmiskeskuses kinnipidamise keskmine aeg on 110 päeva (4 kuud). Selline väljasaatmise keskmine aeg on peadirektori sõnul igati mõistlik ja ei ületa õiguskantsleri poolt soovitatavat kuute kuud. Kõikide väljasaadetavate puhul ei ole kahjuks võimalik kuue kuuga väljasaatmismenetlust lõpule viia ja seda eelkõige väljasaadetava soovimatusest enese vabastamisele kaasa aidata.

Selle küsimuse lõpetuseks märkis peadirektor, et KMA teeb kõik võimaliku, et väljasaadetavate väljasaatmiskeskuses kinnipidamise kestvus ei oleks ebamõistlikult pikk. Samas, nagu eespool märgitud, sõltub kinnipidamise tähtaeg ka päritoluriigi saatkondade töö kiirusest ning väljasaadetava enda koostöötahtest. Juhul, kui ilmnevad asjaolud, mis välistavad isiku väljasaatmise ja isiku väljasaatmist võib pidada perspektiivituks, vabastatakse isik väljasaatmiskeskusest.

- Punktis 3.2 kirjeldatud ravi korralduse kohta vastas peadirektor, et jätkuvalt tehakse jõupingutusi leidmaks väljasaatmiskeskusesse mesitsiiniõde.

Psühhiaatri ning psühholoogi teenuse osutamise leping on sõlmitud 2007. a maikuuks.

Õiguskantsleri tehtud märkus arstikaartide ja ravimite kättesaadavuse kohta on lahendatud ning neid hoitakse lukustatud metallkapis.

Peadirektor teavitas õiguskantslerit, et KMA edastab õiguskantsleri ettepaneku kohustusliku tervise seisundi kontrollist Siseministeeriumile väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse muutmiseks.

Alaliselt väljasaatmiskeskuses viibiva meditsiiniõde küsimuses teavitas sotsiaalminister, et tervishoiutöötajate põud on üleriigiline probleem ja ei puuduta ainult väljasaatmiskeskust. Kuna kehtiva õiguse raames ei pruugi tõhusa lahenduse leidmine võimalik olla, siis tuleb tõdeda, et ministeeriumi võimuses ei ole sundida tervishoiutöötajat ühte või teise asutusse asuma.

- Punktis 3.3 kirjeldatud toitlustamise küsimustes selgitas peadirektor, et pakutava toidu mitmekesisemaks muutmise osas on pooleli läbirääkimised toitlustusteenuse osutajaga. KMA on huvitatud, et pakutav toit muutuks mitmekesisemaks. Väljasaadetavate toidusoovide mõistlikul määral arvestamise korral ning pakutava toidu mitmekesisemaks muutmisel puudub KMA hinnangul vajadus külmkappide järele.

- Punktis 3.4 kirjeldatud majutamise ja elamis- ja kinnipidamistingimuste teema kohta märkis peadirektor, et KMA teeb Siseministeeriumile ettepaneku väljasaatmiskeskuse sisekorraeeskirja muutmiseks, et võimaldada väljasaadetavatel suitsetada enne hommikusööki jalutushoovis. Siseruumidesse suitsetamisruumide rajamist ei pea KMA sobilikuks lahenduseks, kuna arvestades elutsoonide eraldatuse põhimõtet vähendaks see väljasaatmiskeskuse mahutavust 6 kinnipidamise koha võrra ning põhjustaks hügieenitingimuste langemise.

- Punktis 3.5 kirjeldatud haldusülesande turvaettevõttele üleandmise küsimuse kohta vastas peadirektor, et kehtiv leping turvaettevõttega mehitatud valveteenuse osutamiseks lõppeb

märtsis 2008. Uue lepingu sõlmimisel konkursi võitnud ettevõttega arvestatakse õiguskantsleri ettepanekuid ning nõutakse turvatöötajatelt ametnikega sarnast väljaõpet.

- Punktis 3.6 kirjeldatud keele kasutamise küsimuses vastas peadirektor, et vastavalt HMS § 20 lõikele 1 on haldusmenetluse keel eesti keel. Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadusest ei tulene haldusorgani kohustust tagada väljasaadetavale isikut puudutavate dokumentide võõrkeelsed tõlked. Samas tõlgitakse väljasaadetavatele nende suhtes tehtud otsused, kirjavahetus jms neile arusaadavasse keelde vastavalt väljasaatmiskeskuse ametniku keeleoskusele, kui väljasaadetav seda soovib. Lisaks tutvustavad väljasaatmiskeskuse ametnikud, enne väljasaatmiskeskuse juhataja otsuse valmimist, väljasaadetavale tehtava otsuse sisu ühes tema õigusega KMA toiming või otsus vaidlustada. Koormavate otsuste resolütiivosade tõlkimine toimub keskses. Olulisena pidas peadirektor vajalikuks märkida, et väljasaadetavale esitatakse kohtu poolt isiku taotluse korral kohtuotsuse ametlik tõlge. Peadirektor selgitas ka, et üldjuhul on väljasaadetaval kaitsja, kes tagab omalt poolt otsuste ja teiste dokumentide arusaadavuse ning isiku õiguste kaitse. Lõpetuseks märkis peadirektor, et tulevikus tõlgib KMA võimaluse piires väljasaadetavatele edastatavad kirjad.

- Punktis 3.7 kirjeldatud eraldusruumi ukse sees asuva pidevat järelevalvet võimaldava vaateava küsimuses teavitas peadirektor, et küsimus on lahendamisel ning ruumi ehitatakse privaatsust tagav eraldussein veekloseti ette.

- Punktis 3.8 kirjeldatud kokkusaamiste küsimuses selgitas peadirektor, et VSS § 26¹⁰ lõike 4 alusel määrab kokkusaamise kestvuse isikutega, kes ei ole kaitsja, saatkonna esindaja või vaimulik, väljasaatmiskeskuse juhataja ning kokkusaamise kestvus ei või ületada kolme tundi. Väljasaadetavate endi soovidest väljakujunenud praktikale vastavalt on kokkusaamiste pikkuseks üldjuhul üks tund. Väga harvad on juhused, kus väljasaadetav soovib 3 tunni pikkust kohtumist. Vajadusel võib kokkusaamine kesta kuni 3 tundi. Kokkusaamiste võimaldamine nädalavahetustel või peale kella 17.00 eeldab täiendavate ametnike olemasolu väljasaatmiskeskuses, milleks KMA-l puuduvad vajalikud rahalised ressursid.

- Punktis 3.9 kirjeldatud usaldusliku vestluse pealtkuulamise küsimuses vastas peadirektor, et probleem on lahendamisel ning helikindel aken paigaldatakse.

- Punktis 3.10 välja toodud puuduste kohta väljasaadetavate infomaterjalides selgitas peadirektor, et õiguskantsleri märkuseid arvestatakse ning dokumenti muudetakse.